

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

Sakarya Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi

2(1), (2023), 16-32.
e-ISSN: 2980-0404

Review Article/Derleme Makalesi

SAÜ KADIN
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ

Eril Gücün Kadın Bedeni Üzerindeki Tahakkümü *The Domination of the Masculine Power over the Female Body* Yücel Aksan¹

¹ Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, İzmir, Türkiye, yucelaksan@yahoo.de, ORID ID:0000-0001-8145-6277

Article

info/Makale

Bilgisi

Received/Geliş:

28.03.2023

Accepted/Kabul:

25.06.2023

Online/Çevrimiçi:

30.06.2023

Öz: Tarih boyunca kadın ve kadın bedeni eril gücün tahakküm mecrası olmuştur. Erkekliğe dair imgeler oluşturulurken tüm evrene tahakküm etme yeteneği ve gücünü doğal hakkı olarak kendinde gören erkek, buna karşı kadını daha zayıf ve yetersiz olarak kurgulamıştır. Bununla birlikte diğer yaşayan canlılar üzerinde karar verme yetisini de kendi hakkı olarak görmüştür. Yazılı kaynaklarda ana soylu döneminde kadının Tanrıça olarak yüceltilmesi, değer görmesi açısından değerlendirilmesi gerekirken tarihi süreçte değişen hayati koşullar ve yerleşik düzene geçilmesiyle birlikte fiziksel gücün daha önem kazanmasıyla kadınlar itibar kaybetmiş ve nesneye dönüştürülerek bedenleri pazarlanmıştır. Bu pazarlığı meşrulaştırmak adına da kadının rızası varmış gibi gösterilmeye çalışılmıştır. Bu aslında var olmayan rızanın tarihçesinin bir kesiti bu yazıda aktarılmaya çalışılacaktır. Başlangıcı Sümerlerden yola çıkılarak Ece Nana'ya yöneltilen övgülerden sonra Antik dünyanın ikirciklik anlayışından sonra kitabi dinlerdeki yansıması ele alınacak ve kadın düşmanlığının ve itibarsızlığın başlangıcı olarak dogmaya dönüşmesi Ana soylu düzenden ata soylu döneme geçişte gerçekleşmesi incelenecektir. Farklı kaynakların değerlendirilmesinden yola çıkılarak kadın bedeninin uzun yıllar geçmesine rağmen hala aynı imgeler ile değerlendirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin hala sağlanmamış olması umut kırıcı olsa da mücadelenin devamı için karanlıkta bırakılan kadınlar ortaya çıkmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eril Güç, Tahakküm, Kadın Bedeni, Antik dönem, Fahişeler

Abstract: Throughout history, women and the female body have been the dominance of masculine power. While creating images of masculinity, the man, who sees himself as the natural right of the ability and power to dominate the whole universe, has, on the contrary, constructed the woman as weaker and inadequate. However, he considered the ability to decide on other living creatures as his right. In the written sources, in the matrilineal period, the woman should be glorified as a goddess and evaluated in terms of being valued, but with the changing vital conditions in the historical process and the transition to the settled order, women lost their dignity and their bodies were marketed by turning them into objects. In order to legitimize this bargain, it was tried to be shown as if the woman had consent. A section of the history of this non-existent consent will be tried to be conveyed in this article. After the praise directed to queen Nana, starting from the Sumerians, the reflection of the ancient world in the book religions after the ambivalence understanding will be discussed and it is thought that the transformation into dogma as the beginning of misogyny and disrepute will have taken place during the transition from the matrilineal order to the ancestral lineage. Based on the evaluation of different sources, although it is disappointing that the female body is still evaluated with the same images even after many years, and that gender equality has not been achieved yet, women who have been left in the dark for the continuation of the struggle will have been emerged. This article chronicles the history of prostitutes spanning nearly 4000 years.

Keywords: Masculine Power, Domination, Female Body, Antiquity, Prostitutes.

Cite this

article/Atf: Aksan

Y, Eril Gücün Kadın

Bedeni Üzerindeki

Tahakkümü, Saü

Kadın Araştırmaları

Dergisi,

2(1)(2023), 16-32.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License.

Extended Abstract

The Domination of the Masculine Power over the Female Body

Yücel Aksan¹

¹ Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, İzmir, Türkiye, yucelaksan@yahoo.de

Throughout the history of humanity, the female body has been submitted to masculine power. While women were thought to be more egalitarian until then, this radically changed with the transition to the settled order. The position of the woman became lower and her body was objectified and started to be seen as a kind of men's property. As a means of exchange between families or tribes, her body, which was considered valuable along with other valuables, was valued. The criterion of being "untouched" by the man defined the high value. A woman who had been "touched", "contaminated", or actually been raped, on the other hand, was despised and sometimes punished with death. This concept restricted women a mere existence as prostitutes. This article conveys a brief history of these women, who are excluded and ignored in most societies. Basing on the very few sources of written records, it will try to explain the changing perception of women in the ancient Greek and Babylonian periods.

In his essay, *De Generatione Animalum*⁴, Aristotle, who was influenced by Western and Eastern thought in the Ancient Greek Period, defined women as "male disabled, passive beings captive of emotional and bodily functions". He emphasized that he saw himself as a living being. According to his views, a woman has no function other than reproduction and is an empty vessel. There is no more to her than being filled with a man's spirit. While expressing the general view towards women of his time, Aristotle also established the concept. In the Christian era, the views of St. Augustine and St. Thomas Aquinas on women and the body became influential for the perception of women in the Western World. The fact that the woman is seen only as a hollow body and that she is deficient and weak in the face of the man who is himself defined by the soul and mind has started a chain of negativities. Publications reflecting the demonic existence of woman as an enemy have been converted into a referential canon in the Western world ever since.

This article starts with conveying the possible causes, the definitions of these reasons and the rules, and continues with mentioning the discourses and events that are effective in the process of creating the perception of "woman" against the theories of "masculinity".

In the beginning, in monotheistic religious books, especially in the Torah and the Bible, a woman was seen as deficient, weak, in need of care, and easy to be deceived. Consequently, man saw himself as her natural patron and appointed himself to this task. Thus, he gained the ability to dominate both her body and her mind.

Women who exhibit attitudes outside the general pattern in social life were excluded from the "normal" category and forced to struggle with a difficult life. In fact, among the clichés that were imposed on women, only the realm of "Saint, Mother, Prostitute" was available. The source of this trilogy is Demosthenes, who wrote, "We have prostitutes for pleasure, we have mistresses for your daily care, and wives to be a faithful keeper of our legal lineage and home." Thus, women were kept away from social life, politics and having a profession.

The discourses of philosophers and prominent figures in the Ancient Greek period supported the ongoing thoughts that fixed women's secondary status. Whereas the legitimate spouse was limited to "mother", "wife" and "servant", so-called hetairai were allowed to accompany the man in social life. While this ambivalent structure did not grant any rights to the legitimate wife, it gave the hetairai the right to speak, debate and comment in political situations at symposiums.

Through the evaluation of historical sources, the article shows that in the period of over 4000 years, the same negative images and thoughts about women still persist and gender equality has not yet been achieved.

1.Giriş

Yaklaşık 4000 yıl öncesinde Ece Nana'ya ithafen yazılmış methiye yazısından Antik Yunan döneminde (MÖ 756) Solon'nun zamanlarında asfaltlanmamış yollarda ayakkabı tabanına ters olarak ardından gelen kişinin okuyabileceği şekilde yola damgalanmış *Beni takip et* mesajına (Tannahill, 2003) ne kadar çok değişmiş kadının değeri ve onun bedeni üzerindeki tahakküm.

Bu yazı, kadın algısına yönelik değişimin ne denli büyük, hatta uçurum niteliğinde olduğunu aktarmaya ve olası nedenlerine değinmeyi amaçlamaktadır. Bu değişimin en alt katmanında olan; yani bedenini satmak zorunda kalan, buna mecbur edilen ama bunun neticesinde toplumsal dışlanma, cezalandırma, haksız ve yurtsuz olma ile cezalandırılan ve tarihin sayfalarında görünmeyen kadınların yani fahişelerin hayatları aktarılacaktır.

Zaman açısından muhtemel başlangıç verilmesi mümkün görülmesi de bu yazıda yaklaşık 5000 yıllık zaman dilimine ait bilgiler özet olarak (MÖ 4000-2000 Sümerler, MÖ 756- MÖ 146 Antik Yunan ve MÖ 900-MS 476 Antik Roma), Hristiyanlığın hüküm sürdüğü Ortaçağ dönemine kadar olan bilgileri aktarmaya çalışılacaktır. Verilerin yetersizliği nedeniyle karanlıkta kalan bu konuyu araştırmak ve yayına dönüştürmek önemlidir. Beden, güzellik ve cinsellik üzerinde nesneleştirilen kadını kendini onun sahibi olarak gören erkeğin “hegemonik erkeklik”² açısından değerlendirmek bu makaleyi gerekli kılmıştır. Yeni çalışma alanı olan “erkeklik kavramı”na yönelik bilgiler vermeye çalışan bu yazının (daha sonra daha kapsamlı temel bir çalışmanın zeminini oluşturmak amacıyla) çerçevesi dar tutulmuştur.

Bu makalenin içeriği sadece Güncel Kadın Çalışmaları, Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları (Gender), kadın hakları ile ilgili çalışmaları kapsamamaktadır, içinde tarihi bakış açısını ve kültürel eril tahakkümün süreci de aktarmaya çalışacaktır. Özellikle Antik dönemde resmi eşe gösterilen özensizliğin buna karşı sempozyumlarda *heterailere*³ gösterilen ilgi ile kadına dair en ikircikli ifadesini görmek mümkün olacaktır.

Kadın bedeni üzerinden eril tahakkümün tarih içinde yine, yeni ve yeniden inşasına yönelik olduğunu söylemek yanlış olmaz. James W. Messerschmidt'in "Hegemonik Erkeklik, Formülasyon, Yeniden Formülasyon ve Genişleme" (2019) adlı kitabında vurguladığı üzere,

Hegemonik erkeklikler, kültürel etkiye sahip ancak sosyal eylemi belirlemeyen ilişkisel ve söylemsel bir sosyal yapı oluştururlar. Hegemonik erkeklik sıklıkla -ama her zaman değil- erkeklerin (ve kadınların) gerçekleşmesi ve yeniden üretilmesinde uygulanan geleneklerin- pratik olarak deneyimlendikleri gibi karşılıklı olarak onaylayıcı görünen ve yaşanmış somutlaşmış anlam kalıplarının- temelini oluşturur. Hegemonik erkeklikler, ilişkisel ve söylemsel olarak belirli durumlarda kadın ve erkekler için bir “gerçeklik” duygusunu oluşturur ve sosyal eylemle sürekli olarak yenilenir, yeniden yaratılır, savunulur ve değiştirilirler. Yine de zaman zaman onlara direnilir,

² Bu çalışmada James W. Messerschmidt'in *Hegemonik Erkeklik. Formülasyon, Yeniden Formülasyon ve Genişleme*. İstanbul: Özyeğin Üniversitesi Yayınları (2019) çıkış noktasını oluşturmuştur.

³ Antik Yunan'da eğitilmiş ve kültürlü, erkek topluluklara eşlik edebilen kadınlara verilen isimdir. Felsefe, siyaset tartışmalarına katılırlar, hamileriyle cinsel ilişki içerisinde olsalar da hetairailer basit seks işçisi olarak görülüyorlardı.

sınırlandırılır ve değiştirirler ve onlara meydan okunur (Messerschmidt:203) diye yazar. Bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere aslında erk gücü ve hükmetme yeniden inşa edilmiş, fakat burada kadın hep mağdur olan tarafta kalmaya zorlanmıştır.

2.Sümerlerden Levililere Değişen Kadın İmgesi

Ana Tanrıça Ece Nana'ya düzülen methiyelerden sonra kadının sosyal yaşamdan uzaklaştırılması, eve hapsedilmesi, sadece çocuk yetiştirme, erkeğe hizmet görevlerinin verilmesi çok uzun sürmedi. Yoğun tarım faaliyetlerinin başlaması, sabanın kullanımı, erkeklerin kaynakları ve kadınların hareketlerini denetmesini kolaylaştırdı. Kadınların çalışmalarının küçük bir alana yoğunlaşması erkeklerin kadınları yönlendirmelerini mümkün kıldı. Saba tarımı yiyecek tedarikini arttırırken, yiyeceği üretmek için gerekli kaynaklara olan gereksinim de arttı. Erkeklerin genelde tarla sürme ve hayvan bakma gibi işleri üstlenmesi, erkek çocukların kız çocuklarından daha fazla önemsenmesine yol açtı ki böylece erkek çocukları kamu arazilerini işleme hakkının doğal varisi haline geldi. Böylece nesiller boyunca kadınların kaynaklara erişimi azaldı ve erkek desteği olmaksızın yaşamlarını sürdürmeleri gitgide daha da zorlaştı (Wiesner-Hanks, 2020).

Kadının eril gücün kendini ifade nesnesine dönüştürülmesi, buna ilaveten özellikle de Tek Tanrılı dinlerin (Musevi, İsevi) yazılı aktarımlarında “eksik”, “eğri”, “zayıf” olarak tasvir edilmesi neticesinde hakkında karar verme yetkisini eline alan erk güç, kadının giyimine, cinselliğine, duygularına dâhi müdahale etmiş ve nasıl yaşaması ve hissetmesi gerektiğini dikte edilmiştir.

Simone de Beauvoir “İkinci Cinsiyet” (1949 yılında yazdığı kitapta) bu yetkiyi erkeğe “tanrısal” bir hak olarak verildiğini şu sözlerle açıklar: *Erkeklerin yazdıkları yasaları onaylayan bir Tanrı'ya sahip olmak gibi bir üstünlükleri vardır; kadınlar üzerindeki mutlak yetkenin onlara Yüce Tanrı tarafından bağışlanmış olması da talihtir. Bütün öbür dinlerin yanı sıra, Yahudilikte, Hıristiyanlıkta ve Müslümanlıkta erkeğin efendiliği tanrısal bir haktır; dolayısıyla Tanrı korkusu, ezilen kadınların başkaldırıya yönelik tüm tepkilerini bastırır* (Stone, 2000).

Kadının ikincil duruma düşmesinin en belirgin nedeni olarak fiziksel gücün daha önemli sayılması, toprağa dayalı gelişmenin ve toprak için savaşmanın zaferi ile sonuçlanmıştır. Savaş sonrası elde edilen ganimetler arasında köleliğin ciddi bir pazara dönüşmesi ki bu anlamda sadece kadınlar kastedilmemiştir, içinde erkeklerin, çocukların da bulunduğu bu köleler aslında erk gücün zayıf olanı zapt etmesiyle gelişmiştir. Bu açıdan bakıldığında Ebru Pektaş'ın (2017) “Toplumsal Cinsiyetin Anahtar Kavramları: Cinsellik, Şiddet, Emek” adlı kitabında vurguladığı üzere Beauvoir'in sözleri *hiçbir erkek, işe kendini belli bir cinsin üyesi olarak kabul etmekle başlamaz: Erkek oluşu kendiliğindedir.* (Pektaş, 2017) yeniden anlam kazanmıştır.

Oysaki kadın, erkek neye karar verirse odur; bu yüzden de ona, erkeğe özellikle cinsel yanı ağır basan bir varlık gibi görüldüğünü belirtmek üzere ‘dişi’ sıfatı verilir: Erkek için kadın tepeden tırnağa cinseliktir, erkek için öyle olduğuna göre belirlenip ayrılmaktadır; özsel (temel) varlığın karşısında özsel-olmayan varlıktır. Erkek, Özne'dir, Mutlak Varlık'tır: Kadın Öteki Cins'tir (Pektaş, 2017). Bu açıdan bakıldığında erk güç sahibi mercii karar verme yetkisiyle daha zayıf gördüğü topluluğa hükmetme hakkına da sahip olmuş oluyordu.

Toprağa hükmetmek ve daha fazlasına sahip olma arzusu savaşı getirmekteydi, Güçlü olan kazanır, kazanan zayıf üzerine hak sahibi olur. Georges Bataille “Eros’un Gözyaşları” (1997) adlı çalışmasında *İnsan yaşamı, ilk yalınlıktan çıkarken, savaşın lanetli yolunu izledi. Yıkıcı savaşın, alçaltıcı sonuçları olan savaşın, köleliğe (S.38) ve ayrıca fahişeliğe götüren savaşın lanetli yolunu inşa ettiğini vurgulamaktadır. Devamında ise Savaşın ve köleliğin gelişine kadar ilk uygarlık, temelde eşit olan özgür insanların etkinliğine dayanıyordu. Ama savaştan kölelik doğdu. Kölelik toplumun birbirine zıt sınıflar halinde bölünmesinde rol oynadı. Savaşçılar, başta yaşamlarını ortaya koyma, daha sonra benzerlerinin yaşamını ortaya koyma koşuluyla savaş ve kölelik aracılığıyla büyük zenginliklere kavuştular. Erotizmin doğuşu, insanlığın özgür insanlar ve köleler olarak bölünmesinden öncedir. Ama erotik zevk, kısmen, toplumsal statüye ve zenginliğe sahip olmaya bağlı olmuştur* (Bataille, 1997) yazarak tamamlar.

Kadına konulan yasaklar, onu sadece aktif sosyal yaşamdan uzaklaştırmakla kalmamış, onu sadece eve hapsedmemiş, nasıl hissetmesi gerektiğini, cinselliğini ve sevgisini nasıl ifade edeceğini de belirlemiştir. Günümüzde kadınların “annelik”, “ev kadınlığı” ve “iş kadınlığı” rollerinin hala tartışılması, toplum içindeki duruşunun nasıl olması gerektiği konusunda kurallar konması, aslında sürecin hiç değişmediğinin bir göstergesidir. Gücü elinde bulunduran her zaman kuralların da belirleyici merciidir, bu değişmez bir kanun gibidir.

James W. Messerschmidt’in güç ve cinsellekle ilgili tespitleri bu görüşü destekleyici niteliktedir: *İktidar, biyolojik cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsel ilişkilerin önemli bir yapısal özelliğidir. Kadınlar ve erkekler arasındaki sosyal olarak yapılandırılmış güç ilişkileri, tarihsel olarak biyolojik cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsel tercih temelinde inşa edilir. Başka bir deyişle, belirli bağlamlarda, bazı erkekler ve bazı kadınlar, diğer erkekler veya kadınlardan daha fazla güce sahiptir; bazı cinsiyetler diğer cinsiyetlerden daha fazla güce sahiptir; bazı cinselliklerin diğer cinselliklerden daha fazla gücü vardır ve güç kullanmayla, biyolojik cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsellik yapma kapasitesi, çoğunlukla, birinin biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyetle yapılandırılmış güç ilişkilerindeki yerinin bir yansımasıdır* (Messerschmidt, 2019).

Var olan sosyal sistemin içinde dayatılan şablonun dışında davranan kadınlar ise “normal” kategorisinden çıkartılıp zor bir yaşam ile mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Hatta dayatılanlar arasında klişeleşmiş, bilindik üçleme “Azize, Anne, Fahişe” ile anılması kadına ancak bu kadar özgürlük alanı tanınması olarak görülebilir. Bu belirtilen üçlemenin kaynağının bir bakıma Demosthenes olduğu söylenebilir. Foucault’un alıntılıdığı ve Demosthenes’e ait olduğu söylenen *Neera’ya Karşı* adlı savunmanın sonundaki sözleri ile kadınlarda aranan özellikleri üç farklı kadında sıralamıştır: *Haz için hafifmeşrep kadınlara fahişelere, günlük bakımınız için metreslere, yasal soyumuz ve yuvamızın sadık bir bekçisi olması için karılara sahibiz* (Foucault, 2015).

Tarihsel olarak ataerkil düzenden önce anaerkil veya ana soylu bir düzenin hâkim olduğu araştırmalarda okumak mümkün. İlkel kabilelerde başlayan ve kabile/aile içindeki ensestin tabu olması ile birlikte kadınların takas yapılacak bir obje olarak “kız alıp kız verme” de kullanılmaya başlanması, aslında bu bakımdan fuhşun başlangıcı olarak da yorumlanabilir. (Yıldırım Koyuncu, 2015) Ghislane Paris “Cinselliğin Önemi” (2013) adlı çalışmasında nesneleştirilen kadının sahibi erkek olmuştur. Paris, *her şeyden önce kadınlar uzun zaman erkeklere aitti. Genç*

kızlar ya babalarının ya da kocalarının otoritesi altındaydı. Onlar aileler ve farklı klanlar arasında bir değişim nesnesiydiler. Onlara sahip olmak güç ve istikrar kaynağı anlamına geliyordu. Bu başlangıç noktalarına dönmek, bugün artık bunlar çok uzakta kalsa da bizdeki reaksiyonlarını anlamak için önemli (Paris, 2013).

Bu anlamda bekâret konusu ve tabusuna da değinmek gerekir. Ebru Pektaş “Cinsellik, Şiddet, Emek” (2017) adlı çalışmasında “Bekâret tabusu, kadını mülk edinmeye dayalı sınıflı ataerkil toplumlar boyunca çeşitli biçimde olagelmıştır. Sözgelimi, kadının bekâreti, Antik dünyada çok önemli bir ögeydi. Bakire kadına tecavüz, erkeğin (baba) malına zarar vermek olarak görülür ve başlık parası gibi ekonomik kimi yaptırımlara gidilirdi (Pektaş, 2017).

Fakat bu konu ile ilgili Françoise Héritier’e göre fazla veri olmasa da eski çağ toplumlarında özellikle erkeklerin cinselliklerini rahatça sürdürebildiği vurgulamaktadır. Yani bu dönem için bedel karşılığında cinselliğin olması mümkün görünmüyor. Etnologların, avcı toplayıcı topluluk üzerinde yaptıkları araştırmalar fuhşun olmadığını aktarmaktadır. Héritier’e göre fuhş para biriminin ortaya çıkışı ve düzenli üretim sistemlerinin gelişmesiyle başlamıştır, ama esasen para veya değer biriminin kullanılmasıyla birlikte başlangıç zamanı olarak görmek daha doğru olacaktır.

Erkekler savaşta güçlü, avcılıkta kadından daha üstün başarı elde ettiği düşüncesinin üstüne kadını korumayı da ekleyince, karşı cinsin gözünde kendini hem fiziksel hem de fikirsel olarak üstün kabul ettirmiş ve egemenliğini inşa etmiştir. Tarım düzenine geçiş, yerleşik hayatın başlaması, hayvanların evcilleştirilmesi, insanın, özellikle erkeğin, kendini doğanın efendisi olarak algılamasına neden olmuştur. Bu efendiliğin ifadesi erkeğin toprak sahibi olması, bundan gelir elde etmesi ve sonrasında sahip olduklarını erkek varisine aktarmasıyla sonuçlanmıştır. Tek eşli aile düzeninin kurumsallaşması (tek yönlü olarak, çünkü sadece kadın tek eşli olması gerekiyordu, erkek kendine kısıtlama getirmemiştir), kadınlardaki bekâret şartı ki burada kadın cinselliğinin de denetimini kendi erk alanına dönüştüren erkek, dini de kullanarak yerini sağlamlaştırmıştır (Yıldırım Koyuncu, 2015). Böylece soyunu devam ettiren varisin kendi kanından olmasını garantiliyordu. Fakat evlilikte yaşanan dini ve kültürel kısıtlamalar onun farklı kadınlara yönelmesine neden oluyordu. Bu bakımdan tüm kültürlerde “metreslik”⁴ ve “fahişelik” daima var olmuştur (Antik Yunan Döneminde *hetairai* ler gibi).

Kadın algısına yönelik yasakların ve korkuların inşası çok eskiye dayanmaktadır. Bu yasakları destekleyen ve kadının korkulması gereken olduğu Eski Ahit, Deyişler 7:1-27 bölümünde okumak mümkün. Bu metinde oğluna tavsiyelerde bulunan baba kadına karşı korku ve temkin duyması telkininde bulunur. Hissedilmesi tavsiye edilen

⁴ Metresliği fahişelikten tek ayıran özellik ise uzun süreli ve evlilik dışı olmasıdır. Ortaçağ döneminde ise evliliğe karşı hukuksal anlamda “onur”un eksik olmasıdır. Bu birlikteliklerden doğan çocuklar yasal evlilikten doğan çocuklara kıyasla daha aşağı bir statüye sahip olurlardı. Zaman içerisinde bu “leke” olarak görülen durum gücünü kaybetmeye başladı. Justinian döneminde ise evlilik dışında doğan çocukların toplumsal durumu düzelmeye başladı. Kilise ise bu duruma, çocuklar tek eşlilikten ve hukuksal engel olmayan bir olduğu sürece müdahale etmiyordu. Ortaçağ döneminde Hristiyanlığın baskısı ile resmi evlilik dışı birliktelikler olumsuz görülmeğe başladı. Fazlaca kilise meclislerin ve konsillerin çıkardığı yasalar metresliği cezalandırmayı öngörüyordu, fakat çavdırıcı olamıyorlardı. Aslında ruhbanlığın metresliğini de fazlasıyla yaygındı. bak.: <https://www.leben-im-mittelalter.net/alltag-im-mittelalter/liebe/sexualitaet/prostitution.html>

korku ile birlikte korkuyu duyulana karşı mücadele ve onu yok etmeye yönelik temel dürtünün de başlaması olasıdır.

Eski Ahit, Deyişler 7'den aktarılan bilgiler de ise, baştan itibaren “masum” ve “genç” erkeği baştan çıkararak fetan kadının işi kolay görünür, “kandırılmış erkek” olarak masumiyetini devam ettirirken kadının şeytanımsı cilvesi ölüm yolculuğuna benzer kandırma süreci yaşattığı erkeği tüm sorumluluklardan kurtarır. Bu yazı okunduğundan suç/suçlu ve iyi/kötü taraf belirlenmiş, değişim ve düzeltme mümkün görünmemektedir. Bu bilgiler doğrultusunda bakıldığında kadının konumu belirlenmiştir. Kadın ve beden baştan çıkarıcı kötü imgeleme bir anlamda tanımlanmıştır. Yıldırım Koyuncu (2015), adlı çalışmasında *Kadının varlığının, diğer tüm özellikleri hiçe sayılarak sadece bedene indirgenmesi ve bunu değişmez bir olgu olarak algılanması, tarih boyunca erkek egemen ideolojinin direngen ve yaygın bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır.*

Kadın düşmanı tutumun ilk söylemi Levililer tarafından resmileştirilmiştir. Bu bakımdan kendilerinde kadınların sahip olduklarına gasp etme hakkının tanınması yanında kadının bedenine ve cinselliğine de müdahale hakkını elde etmiş oluyordu. Bu hak sonrası ise Stone'nin belirttiği gibi “İbrani kadınlara, cinselliği farklı erkeklerle yaşamının kötü olduğunun kabul ettirilmesi gerekiyordu. Bunu yaptığı takdirde yıkım, kötülük, öfke ve utanç üzerine çökecekti. Öte yandan erkeğin çok eşliği (sayısı 3 veya 50 de olabilir) kabul edilir bir durumdu. Levi yasalarına göre kadına evlilik öncesi ‘erdemlikle evlilikte bağlılığı Tanrısal bir gereklilik’, yani Tanrısal bir buyruk olarak ilan ediliyor, o dönem Tanrıça dinindeki kadınlara ve cinselliğine karşı bir tutum olarak kesinleşmeye başlıyordu” (Stone, 2000).

Bunun devamında Stone'ye göre anaerkil anlayışın bitirilmesi gerekti “Levililer yazarların sözlerinde ataerkil eski anlayışın devam etmesi rahatsız edicidir. Tapınağın kutsal kadınlarını da dâhil ederek cinsel özerkliğe sahip özgür kadınları *orospu* ve *yosma* olarak niteliyor, itibarsızlaştırıyor ve töredışı olmakla suçluyorlar.” (Stone, 2000.) Bu anlayışa uygun davranmayan kadın “kötü” olarak damgalıyorlar. Yazılı aktarımın kanon haline gelmesiyle birlikte meşruiyet/yasallık kazanmış, bu görüşün temeli de böylece atılmış oluyordu. Levi yasalarına göre kadın evleninceye kadar bakireliğini korumalıydı ki ailenin yaşayacağı lanet de böylece kadının bedeni üzerine yüklenmiş oluyordu. Kadın babasının seçtiği erkeği sorgusuzca kabul etmeli hayatı boyunca ona bağlı kalmalıydı. Aksi halde hem kendisi hem de babası lanetlenir ve lekelenirdi. Böylece “ıffetli” kadın ile “ıffetsiz” kadının ayrımı yapılmış oluyordu. Yasaya aykırı davranışlara fiziksel şiddet ve sosyal dışlama cezaları verilmiştir. Bu şekilde kadının evlilik dışı cinsellik yaşamasının önüne geçilmiş; korkutma, caydırma ve engelleme, yöntemleri başarılı olmuştur. Bu dönem sonrasında, ister tek Tanrılı dinlerin hâkim olduğu bölgelerde ister ataerkil toplumdaki anlayış bu bakışa göre şekillenmiştir. Eski Ahit'te fahişlikle ilgili belirmeler bulunmaktadır. Bunların arasında ataerkil düzenin, Yahudi çoban kabilelerinden gelin “satın” alındıklarından bahsedilir.⁵ İncil'de ise fahişeler hakkında farklı görüşler mevcuttur. Burada özellikle Magdalalı Meryem ile ilgili aktarılan öykü en bilindik olanıdır.

⁵ <http://www.bpb.de/apuz/155369/prostitution-das-aelteste-gewerbe-der-welt?p=>

Sadece Levililer yasalarında kalmayan bu kanunlar Ur-Nammu kanunlarında (MÖ 2100-2050) da bulunmaktadır. Bu metinlerde kadınların erkeğe ait olduğunu kadının sahibi erkek olduğu açıkça belirtilmiştir (Berkowitz, 2013). Bu kanunlar kadınlar için ne kadar durumun ne kadar zor olduğunu özetler.

Ur-Nammu döneminde nişanlı bir bakireye tecavüz etmiş bir adam ölümle cezalandırılırdı. Bu ceza, kıza karşı işlenen suçtan ziyade müstakbel damadın kıza sahip olacak ilk kişi olma hakkının elinden alınmasına işaret etmektedir. Yaklaşık bin yıl sonra, Asurlular dönemine gelindiğinde yasalar daha karmaşık ve Asur geleneğine uygun şekilde, daha acımasızdı. Nişanlı kızlara tecavüzün cezası her zaman olduğu gibi ölümdü ama yasa henüz evlilik sözü almamış kadınlara tecavüz de dikkat ediyordu artık. Böyle durumlarda kızını bakireler için öngörülen yüksek fiyata evlendirme şansını yitirmiş babaya da kefarete ödenirdi. Baba, tecavüzde bulunana dava açabilir ve eskiden bakire olan kızının başlık parasının üç katını (s. 36) alabilirdi; sonrasında tecavüzcüyü kızıyla evlenmeye zorlayabilir ya da kızını başka birine verebilirdi. Lekelenmiş bir kızın başlık parası “serbest piyasada” daha düşüktü ama yine de baba karlı çıkıyordu. İşin içine tatlı bir intikam duygusu katmak için, Asurlu babalar böyle durumlarda tecavüzcünün karısı kendine köle alıp istediği gibi kullanma seçeneğine de sahiptiler. Böylece bir adam bakire bir kıza tecavüz ettiğinde, iki masum kadın bundan zarar görüyordu. Belki de hayatının geri kalanını kendisine tecavüz eden adamla geçirmeye babası tarafından zorlanacak kurbanın kendisi ve tecavüzcünün, kurbanın ailesine kin dolu çevresine teslim edilecek karısı (Berkowitz, 2013).

Nevin Yıldırım Koyuncu'nun da vurguladığı üzere bu ideolojinin sonucunda kadın sadece beden olarak görülmuş, alınıp satılabilen bir nesneye dönüştürülmüştür. Kolay yol olarak da bedenine bedel verilerek kadının “sanki” rızası varmış gibi yapılan pazarlığına kendisi de dâhil olmuş ve “mecburen” onay vermiştir. Böylece erkek egemen sistem kendi suçunu hafifletip, tüm suç ve ağırlığı kadına yüklemiş ve kendi düşünce sistemini inşa etmiştir.

3. Antik Yunan ve Babil Dönemi'nde Fahişeler

İlk olarak “fahişe” ve “fahişeliğin”⁶ yani “Prostituta”nın Codex Justinianos”dan (Bizans ve Roma Hukuku) alınmış ve daha sonra Ortaçağ hukukuna da aktarılmış olmasını belirtmek gerekir. Aziz Hieronymus (4-5.yy) da bu tanımı kullanmıştır. Kendisi“Meretrix, quade multorum libidini patet” (Kendini isteyerek çok kişiye sunan kadın, fahişedir) demektedir (Schuster, 1992).

Romalı Hukukçu Ulpian (170-228) ise fahişeliliği özetle “umuma” dair olarak görür ve sadece genelevde çalışan kadın kastedilmez, namus anlayışına sahip olmayan, zina yapan kadın da fahişe olarak görülmelidir. Sadece meslek olarak yapan değil, para alan ve bu işi meslek olarak seçen kadın da fahişe sayılabilir (Schuster, 1992).

Özellikle Antik Yunan Dönemi'nde Batı ve Doğu düşüncesinden etkilemiş olan Aristoteles *De Generatione Animalum*⁷ eserinde kadınları sakatlanmış erkek, duygusal ve bedensel işlevlerinin tutsağı olmuş edilgen varlıklar olarak betimlemiştir, yazdıklarıyla kadının itibarsızlaştırmış ve kadını erkeğe kıyasla daha düşük seviyede, hayvana

⁶ “Prostitution”. Yani fahişeliğin kelime anlamı lat. Prostibilis “kendini sunmak” kelimesinden türemiştir, buradan ise prostibulum (fahişe, bordell), prostituta (fahişe) türemiştir.

⁷ M.Ö. 400 yy yazılmış.

yakın bir canlı olarak betimlemiştir. Yaşadığı döneminin kadına karşı genel bakışını açıkça ifade ederek de aşağılanmasına katkıda bulunmuştur. Aristoteles'e göre kadının üreme dışında işlevi olmaz, bir nevi boş haznedir ve sadece erkeğin ruh verebileceği bir kap olmaktan öteye gidemez. (Yıldırım Koyuncu, 2015) Aristoteles'in bu düşüncesi uzun yıllar etkili olmakla kalmayıp daha sonra Hristiyan öğretisine de aktarılmıştır. Aristocu bakışın Aziz Augustinus ve Aziz Thomas Aquinas'ın kadın ve beden ile ilgili görüşlerini belirlediği görülmektedir. Kadının sadece maddesel bir beden olarak görülmesi, ruh ve akıl ile tanımlanmış erkeğin karşısında eksik ve zayıf kalması, olumsuzluklar zincirinin birincil halkasını oluşturmuştur. Batı dünyasının kadın düşmanı yayınları bu tarihten itibaren referans edilerek meşrulaştırılıp bir nevi kanona dönüştürülmüştür. Özellikle ruhban sınıfının yayınlarında o kadar güçlü bir ifade kazanmıştır ki, Cadı Avı olarak isimlendirilen kadın katliamlarının yaşandığı 1450-1750 yıllardaki olayların temelinde aslında bu yayınlar vardır.⁸

Fahişeliğin temeline inildiğinde, kadın bedeninin satılmasının ataerkil düzene geçilmesiyle başladığını düşünmek yanlış olmaz. Fatmagül Berktaş'ın *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın* adlı kitabında⁹:

I.Ö. 3500 ile 3000 yılları arasında Mezopotamya'da ilk kentsel toplulukların ortaya çıkması ve bunların giderek kent devletlerine dönüşmeleriyle birlikte aşağı yukarı aynı zamanlarda, yazının da keşfedildiğini görüyoruz. Kent devletlerinin gelişmesi, bunların kendi aralarında egemenlik mücadelelerine ve askeri rekabetin önem kazanmasına yol açtı. Bu ise, karşılığında hem erkek egemenliğini güçlendirdi hem de askerlerin ve kayıt tutma bilgisini tekelinde tutan tapınak rahiplerinin mülk sahibi sınıfları oluşturduğu bir sınıflı toplumun doğmasını sağladı. Mülkiyet miras yoluyla babadan oğula geçmesini güvence altına alan ve dolayısıyla kadınların cinselliğinin denetimini erkeklere veren ataerkil düzen kurumlaştı, yasalar yazıldı ve devlet güvencesine kavuşturuldu. Bu çerçevede içinde kadınların cinselliği erkeklerin; öncelikle babanın, sonrada kocanın malı olarak belirlendi ve kadının cinsel "saflığı" (özellikle bekâreti), üzerinde pazarlık yapılabilen bir ekonomik değere dönüştü. Bu durum fahişeliğin ortaya çıkmasına ve böylece, cinselliği ve doğurganlığı yalnızca bir erkeğe ait olan "saygın" kadın ile cinselliği "herkese" ait olan fahişe arasında kesin bir ayrımın doğmasına yol açtı (Berktaş, 1995).

Anaerkil düzen devam ederken yeni düzenin inşası sürecinde kadına kutsal varlık olarak tapınma yok edilmesi gerekiyordu; bu açıdan kadının toplumsal ve sosyal varlığı, daha zavallı, eksik, ruhsuz, yarı hayvan betimlemelerle yok edilmeye çalışılıyordu. Yazılı metinlerde ataerkil sistem tüm gücü kullanarak eski olanı yok etmeye çabalamış ve kadını doğaya yakın olarak betimlemiş, kültür ile doğa çatışması içerisinde eril gücün ancak ve ancak doğa/dışıl gücü alt etmesiyle mükemmel olacağı gösterilmeye çalışılmıştır. Bu alt etmenin, kadını aşağılama ve bedeninin sadece üreme fonksiyonu ile özdeşleştirilmesiyle başladığını söylemek gerekir. Koyuncu'nun kitabında da vurguladığı gibi ve Sherry B. Ortner'den yaptığı çıkarımı şu sözlerle aktarır:

Bugün bilinen tüm toplumlarda kadının bedeninden dolayı kültürden ziyade doğayla özdeşleştirildiğini ve kültürlerin, doğayı aşılması gereken bir unsur olarak gördükleri için değersizleştirdiklerini; dolayısıyla, kadınların

⁸ Bu konuya değin araştırmamın amacını aşmaktadır. Bundan dolayı bakınız. Aksan, Yücel (2013): 1450-1750 Yılları Arasında Avrupa' da Cadılık, Tarih İncelemeleri Dergisi XXVIII / 2, s. 355-368.

aşağı görülerek, kültürün ne tam olarak içine ne de çok dışında değil de doğa/kültür ayrışmasının sınırlarında, arada bir yerde, var olmanın sembolü haline geldiklerinin söyler. Bu çerçevede kültür kabaca, “insan bilinci ve bilincin ürettiği, insanın doğayı aşma ve denetleme gayretlerinin araçları olan, ürünlere (teknoloji ve düşünce sistemleri) tekabül ettiğini vurgular. (Yıldırım Koyuncu, 2015).

İlginç olan ise erkeklerin kendilerini daha değerli saymak ve kabul ettirmek için var olan düzeni (anaerkil) yok etmek ve yıkmak adına her yöntemi uygulamalarıdır. Bu açıdan erkek her koşulda temel varlık olma avantajını kendine mal eder ve “Ana Tanrıça önünde diz çöktüğü zaman bile, erkek kendi isteğiyle yarattığı puta tapmanın üstünlüğünü ve gururunu yaşamaktadır” (Yıldırım Koyuncu, 2015).

Nickie Roberts “Batı Tarihinde Fahişeler” (1998) adlı çalışmasında:

Erkek dinsel ve politik kurumların gücü arttıkça, erkeğin eşinin ve çocuklarının sahibi olduğu ataerkil evlilik biçimi de eşlerle fahişeler arasındaki arayışı açtı. Bir yandan da fahişeler ve yaptıkları işle ilgili yasalar baskıcı hal aldı. MÖ 1000’de Asurlular fahişelerin giysileriyle ilgili ilk düzenlemeleri yaparak onların ‘dikkat çekmek için’ özel deri ceketleri giymelerini buyurdular. Başka bir yasa da fahişelerin hiçbir biçimde eşin kocasına olan bağlılığını simgesi sayılan peçeyi takmayacaklarını öngörüyordu. Bu yasayan uymayan fahişeler elli sopa vurularak ve başlarında aşağı zift dökülerek cezalandırılacaktı (Roberts, 1988).

Aslında “fahişeliğin” tarihçesine bakıldığında en eski oluşumların “kutsal evlilik” ten *hierodulic* çiftleşmeye, daha sonra ise bereket ritüellerinden (yaşanılacak felaketlerin gerçekleşmemesi için yapılan cinsel birleşmelerden) dini ayinlere kadar geniş bir yelpazeye yayıldığını görürüz. Fakat son araştırmaların ışığında Eski Babil’deki Tapınak Rahibelerin’in İştâr Tanrıça’ya hizmet niteliğinde bir nevi “kutsal fahişelik” yaptıkları da tartışılmaktadır. “Kutsal Fahişelik” diye bir olgu aslında yoktur; sadece kadınların evlenmeden önceki geceyi bir yabancıyla geçirmeleri ve daha sonra şans ve bereket getirsin diye bir gümüş para ile ödüllendirmesidir. Söz konusu olan bu inanış, daha sonra “fahişelik” olarak isimlendirilmiş ve bu ritüel itibarsızlaştırılmıştır. Daha sonraki yeni oluşturulan düzende ise rahibeleri aşağılamak için kullanılıp onların tapınak fahişesi olduklarına dair kanıt gösterilmiştir.⁹

Reay Tannahill “Eros’un Gözyaşları” adlı kitabında ise farklı bir bilgiyi paylaşmaktadır. Ona göre: *Sümer çağında ya da Babil’de aşüftelik mesleği utanılacak bir şey değildi, Hammurabi zamanında (İ.Ö. 1750) tapınaklar rahiplerin, hizmetkârların ve zanaatkârların, çoğunlukla, en iyi ailelerden gelme, son derece saygın rahibelerin yanı sıra, tapınanla ilah arasında tatlı bir aracı işlevi gören kutsal fahişelerle doluydu. Kutsal fahişeliğin tam amacı bilinmemektedir; kökeni; bereket ayinlerine dayanıyor olabilir. Ama tarihsel zamanlara gelindiğinde kutsal fahişelerin kazançları tapınakların gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturmaktaydı (Tannahill, 2003).*

⁹ Tapınak Rahibelerinin fahişeliği kurumsal ve statüsel varlığına bir kanıt olarak gösterilmesi ve o döneme ait bu ritüelin günümüz bakış açısıyla yorumlanması ve “Tapınak Fahişeleri” olarak isimlendirilmesi görülebilir. Çok ayrıntıya girmek koşulu ile bu “Tapınak Rahibelerinin” fahişelik yaptığını söylemek yanlış olur, kendi ritüelleri açısından cinselliğin bereket ritüeli olması onun daha sonra farklı mecralara çekilerek itibarsızlaştırılmaya çalışılması aşikârdır. Bu itibarsızlaştırma özellikle ataerkil toplulukların oluşması ile başladığını düşünmek yanlış olmaz, buna ilaveten tek tanrılı dinlerin kadına bakış açısında bir değişimi sağlaması bakımından ele alınması gerektiğini düşünmekteyim.

Çalışmasının devamında ise Tannahill, farklı kategorize edilen kadınlara ait bilgileri aktarmaktadır: *Kutsal fahişeler gruplara ayrılmışlardı, ama bazı sınıflara atfedilen uzmanlıklar hakkında fazla bir şey bilinmiyor. Görünüşe bakılırsa, harimtu (bu sözcük haremlle akrabadır) yarı laik bir sınıftı; kadištu kutsal bir fahişe, iştariitu ise tanrıça İhtar'ın hizmetkârıydı. Babilli bir baba oğluna şu öğüdü verir: "Asla bir harimtu'yu eş alma, kocalarının sayısı bilinmez; bir iştariitu'yla da evlenme, o tanrılara ayrılmıştır."* Genç kızı mesleğe çoğunlukla ebeveynleri başlatırdı; bunun nedeni olasılıkla, kızı evlendirmekten daha ucuza mal olmasıydı, ama harimtulardan bazıları kocalarından ayrılmayı seçmiş ya da buna zorlanmış evli kadınlardı. Kutsal fahişelerin hem bir işe hem de bir kocaya sahip olmalarına izin verilmezdi; yani, evlenmek, emeklilik demektir. Kimi kızlar asla evlenmezken, bazıları da meslek yaşamları sırasında edindikleri çocuklara bakmak için emekliye ayrılırlardı. Ama bazıları hiçbir zaman emekli olmazdı. Bir Babil atasözünde, yaşlı bir fahişenin mesleki araçları hala mükemmel şekilde çalışır durumdayken *İhodası geçmiş*,¹⁰olarak görülmeye itirazından bahsedilir (Tannahill, 2003).

İhtar Tanrıçası için yılda bir düzenlenen “kutsal evlilik” ritüeli ile tarlaların daha bereketli olması amaçlanırdı. Kutsal bir amaç için yapılan bu eylem, daha sonra erkek egemen bakışı ile kurumsallaşmış, fahişelikle bir tutulmuştur. Kadın itibarının yüksek olduğu medeniyetlerde fahişeliğin olmadığını söylemek doğru olacaktır, örneğin Mezopotamya ve Asur medeniyetlerinde kadınların itibarının çok yüksek olduğunu söylemek mümkün değildir; yani büyük olasılıkla bu kültürlerde fahişeliğin mevcudiyetini düşünmek yanlış olmaz.

Yani kadınların itibarının yüksek olduğu Doğu Hindistan ve Polinezya’da “fahişe”ler yoktu, aynı şekilde Eski Mısır ve Eski Çin’de de olmadığı söylenmektedir.¹⁰

Jean Bottéro ‘nun “Her Şey Babil’de Başladı” yazısında fahişeliğin başlangıcı olarak “serbest aşk” vurgusu yapılır. Bottéro, toplum yararına yaratılmış olan ‘esir’ aşkın yanında, herkesin isteğiyle yaşadığı ‘serbest’ aşkın varlığından söz eder. Çevreye zarar vermeyen ‘serbest aşk’ olarak tanımladığı alan, günümüzde adına fuhuş diyebileceğimiz, özel kadınlar ile yaşanan, onların hazırlayıp yönettikleri törenleri tanımlar. Bottéro’ya göre bazı tapınaklarda, bu kadınlar konumları gereği dinsel törenlerde yer alırlardı, Tanrıçaları da vardı: İnanna ve İhtar Tanrıçası (Bottéro, 1992). Bottéro ayrıca erkek ve kadın “fahişeler loncaları” bulunduğunu, fakat aralarında “İhtar fahişeleri” adı altında “kutsanmış fahişeler” in dinsel özellik taşıdıklarını anlatır (Bottéro, 1992). Elde edilen bilgiler doğrultusunda bir tarihçesini çizmek kolay olmasa da daha anlaşılır hale getirebilmek adına bu kısa bilgileri aktarmak yerinde olacak düşüncesindeyim.

Eski Mısır’da uzun süre fahişeliğin olmadığı biliniyor. Bazı kaynaklar, Mısırlı kadınların kendi eşlerini seçebilme ve kadının kendi mirası hakkında karar verme özgürlüğünün bulunduğunu nakleder. Ancak zamanla Mezopotamya’nın etkisiyle durumun değiştiğini, özellikle papirüslerdeki hikâyelerden okumak mümkündür. Helenistik dönemde ise yani Mısır’ın Yunan kültürü etkisi altına girmesiyle birlikte artık fahişelik olağan olmaya başlamıştır.

¹⁰ Bak. <http://www.bpb.de/apuz/155369/prostitution-das-aelteste-gewerbe-der-welt?p=all>

Mısır Piramitlerinin inşa edildiği şantiyelerle ilgili bilgi sunan papirüslerde, tavernalarda bulunan “zevk kızlarından” bahsedilmektedir. Cinsel zevkin ödeme ile karşılanması sonucunda fuhuşun başladığını söylemek mümkündür. Bu ödemenin çok eskiden beri uygulanan tazminat geleneğinden kaynaklandığını vurgulayan Françoise Héritier, açıklamalarına şu şekilde devam eder:

Bu ödemenin çok eskiden beri uygulanan tazminat geleneğinin çarpıtılmış şekli olduğuna inanıyorum. Eskiden bir kız kaçırma veya tecavüz olayı olduğunda ailenin erkeklerine tazminat ödenirdi. Böyle bir olayda kızın kendisinin değil, ailenin zarar gördüğü düşünülürdü, çünkü bir değiş tokuş nesnesi olarak kızın değeri büyük ölçüde azalmış olurdu. Burada yine erkek egemen kültürün ilkel takas anlayışından bahsediyoruz: Kızlar, erkeklerin kendilerinin benzerlerini üreterek oğul sahibi olabilmeleri için birbirlerine alıp verdiği bir mal olarak görülürdü (Agacinski, Héritier, Bacharan ve Perrot, 2012).

Françoise Héritier’e kızların tecavüze uğraması sonucu “sus payı” verilerek şikâyet yolunun kapatılması şeklinde başlayıp daha sonra alışkanlığa dönüşmesi olarak yorumluyor. Ona göre *kıza tecavüz edilir, karşılığında bir para verilir ve fahişelik başlamış olur. Yalnız bu ancak şehirlerde, yöneticilerin ve devletin olduğu daha uygar yaşam şartlarında gerçekleşebilecek bir senaryodur. Fuhşun yaygın olduğu toplumlar, erkek dürtüsünün meşruluğunun ve erkeklerin bu dürtülerini doyurmak için kadın bedenini kullanma hakkını sorgulanmadığı ülkelerdir. Bunun kadınlara yapılan büyük bir haksızlık olduğunun farkına varmak gerek (Agacinski, Héritier, Bacharan ve Perrot, 2012)!*

Antik Yunan Dönemi incelendiğinde erk gücünün ikircikli ifadesi kendini ifşa etmektedir. Çok Tanrılı dinlerin hüküm sürdüğü bu dönemde, kadına düşman bakış açısı devam ettirilmiş, resmi eş olan kadın eve kapatılmış, erkeğin eşdeğer partneri yine erkek olmuştur. Kadın cinselliğini özgürce yaşayabilen erkek ise kendine farklı kadını yani *hetaire* yaratmıştır.

Antik Yunan Dönemi’nde kadının toplum içinde saygın bir yeri yoktu, özellikle resmi eşin hukuki ve siyasi hakkı çok fazla değildi. Eş olarak görev yapan kadından beklenen en önemli görev, yasal varisleri dünyaya getirmektir. Bu dönem için de geçerli sayılabilecek ve farklı zaman dilimlerinde yaşanan ideolojik kırılmalarla göre de “kadının başlangıçta sahip olduğu ‘yaratma’ ve ‘can verme’ kudreti elinden alınmış, kutsallık alanından dışlanmış” olması, bu süreç içerisinde ikincil duruma getirilmesine neden olmuştur (Yıldırım Koyuncu, 2015). Bu açıdan eş, sadece erkeğin yasal varisini doğurma fonksiyonundan ileri gidememiştir.

George Duby ve Micelle Perrot’un da “Kadınların Tarihi” adlı kitabında belirttiği gibi *Saygıdeğer Romalı erkekler ve kadınlar vardı, bir de saygıdeğer olmayanlar. Ayırt edici ölçüt, esas olarak cinseldi. Tiyatro ve sirkle uğraşanlarla fahişelik yapanlar da dâhil olmak üzere, cinsel alışkanlıkları dillere düşecek ölçüde hovardaca davrananlar itibarsızlardı. Fahişelik yapan kadın yurttaşlar statü kaybederdi ve matrona kaftanı giymelerine izin verilmezdi. Kendi efendileriyle evlenen, fakat efendinin onayı olmadan ayrılan azat edilmiş kadın köleler, metresler ve zina yapan evli kadınlar için de aynı şey geçerliydi. İtibarsızlar, meşru evlilik yapma ve tam yurttaşlığı intikal*

ettirme hakkından süresiz yoksun bırakılırlardı. Benzer bir kategori Yunanlıların egemenliği altındaki bölgelerde de vardı; fakat bunun hakkında daha az bilgiye sahibiz (Dolby ve Perrot, 1992).

Antik Yunan Dönemi'ne de ise *hetairailer* öne çıkmaktadır. *Sempozyumlarda* bir araya gelen şehrin önde gelen erkekleri *hetairailer* ile sohbet eder ve tartışlardı. Evde olan eş ise evin dışında erkeğin sosyal yaşamında fazla yer almazdı. Demosthenes'nin (M.Ö.384-322) yaşadığı dönemin genel bakışını “Erotik arzularımız için fahişeleri, günlük kullanım için beraber yaşadıklarımızı, sadık bir kadın ve yasal döl için eşlerimizi alıyoruz” (Şahin, 2013) sözleri açık bir şekilde ifade etmiştir. Kadınlı erkekli toplantıların vazgeçilmez kadınları bu durumda “*hetairai*”lerdi. M.Ö. 4 yy.da Atinalı Demosthenes *hetairailerin* keyiflerini yerine getirmek, ihtiyaçlarını karşılamak üzere olduklarını, eşlerinin ise yasal miracı dünyaya getirmek olduğunu söyler (Dolby, 2014).

Nickie Roberts *Bu kadınlar arasında en ünlüleri ve en çok saygı görenleri hetairae' ydi (sözcük anlamı erkeklere eşlik edenler). Bunlar Antik Yunan'nın güzellikleri ve sevişmedeki ustalıklarıyla olduğu kadar, zekâlarıyla da nam salan seçkin fahişeleriydi. Bu kibar fahişelerin yüzyıllar boyunca tarihçilerin ilgisini çekmesine şaşırılmaması gerekir: Serbest ve lüks yaşamları evli kadınların yalnızlık ve unutulmuşluğuna daha büyük bir zıtlık oluşturamazdı* der (Roberts, 1998).

Antik Yunan Dönemi'nde *hetairai* sosyal yaşamın bir parçasıydı. Bu grup, cinsellikten öte adeta bir eğlence aracı, kadın ve erkek birlikteliğinin bir yansıması olarak görülüyordu (Reinsberg, 1989). Erkek eğlencesinin bir parçası olarak “erdemli” eşlerin katılmadığı bu *symposion*lara *hetairailer* katılabiliyorlardı. Bu toplantılarda yemek yenir, içki içilir, felsefi sohbetler edilir, dans ve müzik eşliğinde oyunlar oynanırdı. Eşlerin katılmaları yasak ve uygun karşılanmayan bu toplantılara *hetarai* eşlik ederdi.

Antik Yunan Dönemi'nde bu kadınlar¹¹ dört gruba ayrılırdı:

1. Metoikoi
2. Pornai
3. Hetairoi
4. Kutsal Fahişeler¹².

Birinci gruba ait olan *Metoikoi*, yani göçmenlerdi. Bu kadınlar kente göç ile gelen yerleşik düzene uyum sağlamış fuhuş yapan gruptu. Onlar, vergilerini ödeyen özgür kadınlardı.

İkinci grupta ise *Pornai*, yani fakirlikten para karşılığı seks yapan profesyoneller vardı. Nuran Şahin kitabında, bu grup içerisinde hem özgür kadınların (politai) hem de satın alınma yoluyla köle durumuna düşmüş kadınların bulunduğunu söyler. O dönem *pornai* olarak çalışan kadınların çoğu, korsanlar tarafından kaçırılan kadınlardan meydana geliyordu.

Genelevlerde yaşayan ve çalışan kadınların kıyafet farklılığı zorunluymuştu, özellikle dışarıya çıktıklarında safran rengi kıyafet giymeleri gerekiyordu ki “erdemli” kadınlardan ayırt edilsinler. Adalarda yaşayan *pornai* ise vücut hatlarını belli eden yün bir *khiton giyip, beline gümüşü renkli bir kemer takıyorlardı. Kemer, fahişeliğin arzuya*

¹¹ Solon yasasında kadını ikiye ayırmıştır. Erdemli, yani iyi ve erdemsiz, yani kötüdür. Bu kategoride” erdemli” olan yasal eşler, onun dışında kalanlar ise fahişeler, köleler oluyordu. Bakınız: Nuran Şahin, s.33.

¹² Buradaki sınıflandırma Nuran Şahin' e aittir. Önceden belirttiğim gibi ben “Kutsal Rahibeleri” daha uygun bulmaktayım.

davet simgesi olarak kabul edildiğinden (Şahin:34) olmazsa olması olarak belirtiyor. Nuran Şahin, kemerin dışında fazla takı da kullanan *pornailerin* saçlarına altın veya altın yaldızlı bronz diadem de taktıklarını nakleder. Yoksulluğun ve geçim sıkıntısının uç noktalarda olduğu Solon döneminde¹³ fahişeler kendi kızlarını da bu alana yönlendiriyor, hatta bazen bu yöne itiyorlardı. Fuhuş yapan kızların yaşı 10 olarak belirtildiği bazı kaynaklar mevcuttur. Antik Dönemde kıyı kentlerindeki genelevler limana en yakın yerlerde, diğer iskân alanlarındakiler ise kent merkezinin dışında bulunuyordu. Solon döneminde aile kurumunu korumak amacıyla devlet kontrolünde genelevler açılmıştır. Böylelikle bu yapılar, yıllık vergi vermeye başlamışlardır. Kaynaklarda toplanan vergilerle Pire limanının yaptırıldığı söylenmektedir.

M.Ö. 600'de Mytilene (Midilli) tyranı yasa koyucu Pittakos adada artan fahişeliğin önüne geçmek için genç kız ve erkeklerin küçük yaşta *symposion*lara katılmalarını yasaklamış, aykırı davranışların ölüm cezasına çarptırılmalarını istemiştir (Şahin, 2013). Özgür kadınların kaçırılıp köleleştirilmelerine karşı çok sıkı yaptırım olmasına rağmen, bunun korsanları caydırdığını söylemek yanlış olur. Batı Anadolu'daki liman kentlerini yağmalayan korsanlar, genç kız ve kadınları kaçırıyor, genç kızları 150 ila 300 drahmi, kız çocuklarını ise 70 drahmi civarında fahişe olarak satıyorlardı.

Üçüncü grupta olan *hetairai* leri ise farklı bir kategoride görmek gerekir. Bu kadınlar erkeklere *symposion*larda eşlik eden dans, müzik, edebiyat eğitimi almış kültürlü kadınlardan oluşmaktaydı. Bu bakımdan Atina'da Klasik Dönem'de gerçek anlamda özgür sayılan kadınlardı. İstedikleri zaman erkeği terk edebilen kadınlar olarak daha üst bir statüye sahiptiler. *Bombycina* adı verilen ve örümcek ağına benzeyen kıyafetleriyle son derece lüks görünüyorlardı. Kendilerini *pornailerden* ayırmak için (onların saçları kısa ise) saçlarını uzatır, topuz yapar, bant takarlardı. Bu kadınlar, güzel ve iyi eğitilmiş olduklarından tüm ihtiyaçları erkekler tarafından en lüks şekilde karşılanırdı. Örneğin Miletoslu Aspasia, yaşadığı dönemde ünü deniz aşırı merkezlere yayılmış *pornailerden* biriydi. Bu kadınlar, birlikte oldukları erkeklerle kontrat yapabilir ve kendilerini koruma altına alabilirlerdi. *Symposion*ların vazgeçilmez olanı *hetairai*lerin kimi zaman kurban sunusu yaptıkları ve *symposionlar* (Şölen) düzenledikleri bilinmektedir.

Dördüncü ve son kategoride "Kutsal Rahibeler" gelmektedir. Nuran Şahin, "Kutsal fahişeliğin kökeninin Lydia'da geçen bir oç alma olayına dayandığını" (Şahin, 2013) söyler. Babylonia'daki kutsal rahibelik, savaş ve aşk tanrıçası Balit-İhtar adına yapıyordu. Bu külte bağlı olan kadınlar evlenmeden önce Tanrıçanın tapınağına gider ve seçtikleri bir erkekle birlikte olurlardı. Bu genç kadınlar evine döndüklerinde artık "Kutsal Bakire", yani kutsanmış oluyorlardı. Söz konusu kutsamanın temelinde yatan düşünce, Ana Tanrıça tapımında cinsellik, insanlığa sunulan kutsal ve kutlu armağandı. Bu şölenler sırasında düzenlenen törende kadın, Tanrı ile mistik bir şekilde birleşmekteydi.

Yazılı metinlerin fazla olmadığı, konuya ait bilgi aktarımının farklı alanlar ile yapıldığı dönemlerde, örneğin amforalara bakıldığında değişimi görmek mümkündür. Özellikle Antik Yunan amforalarında *hetairai*lerin erkek ile aynı seviyede resmedilmesi, onun toplumda daha eş değer bir düzeyde görüldüğünün ifadesi olarak algılanmalıdır

¹³ MÖ. 640-560'da yaşadığı tahmin edilen, Atinalı devlet adamı ve şair.

(Reinsberg, 1989). Hristiyanlığın ortaya çıkması ve hızla yayılmasıyla birlikte Yunan amforalarında *hetairainin* daha aşağı ve edilgen konumda gösterilmeye başlanması, onun daha aşağı algılanmasının başlangıcı olarak görülebilir (Reinsberg, 1989).

Fahişeliğin sadece kadına dair olduğunun bir diğer kanıtı ise Bizans Dönemi'nde genelevlerin hamamlarında ve kanalizasyonlarda bulunan erkek bebek iskeletleridir. O dönemde erkek çocuğun bakılamayarak sadece kız çocuklarının, daha sonra fahişelik yapması için büyütüldüğünü Françoise Héritier "Kadınların En Güzel Tarihi" kitabında aktarmaktadır. Buna göre kız çocuklarına erken yaşlarda fahişelik öğretilirdi ve muhtemelen 9-10 yaşlarında anneleriyle çalışmaya başlardı (Agacinski, Heritier, Bacharan & Perrot, 2012)

Musevilik ve Hristiyanlık gibi kitabi dinlerde "Cinsellik ve Kadın" konularının ve kadın imgelerinin daha sonra kadına bakış açısını ne kadar etkilediğini görürüz. Özellikle İbrani peygamberleriyle hahamları, yani Levililer, evli veya evli olmayan tüm kadınları hor görüyor, onlara aşağılayıcı ifadeler kullanıyordu. Kadınların ya babası ya eşi ya da erkek kardeşinin malı olarak görülmesi bu dönem ile başlar. Mal olarak görülen kadının satılması ve takas edilmesi de artık kaçınılmaz olur. Takas edilen ya da satılan kadının, cinsellik de dâhil tüm hakları yeni efendisine geçiyordu. Bu durum bir nevi kölelik demektir ve bu köleliğin içinde cinselliğin bulunması, sadece kadına yönelik cinsel ahlakın oluşmasına neden oluyordu (Stone, 2000). İlginç olan ise 1935 yılında I. Epstein'in İbrani Talmud çevirisinin önsözünde verdiği bilgilerdir.

Epstein'e göre *Kutsal Kitap yasalarıyla sonraları Talmud yasalarını ayıran, puta tapanlığa şiddetle karşı koyuşun, salt dinbilimsel bir dizgenin bir başka dizgeyle uyumsuzluğu olmadığını anlamak çok önemlidir. Temelde bu, töre ölçütler çatışmasıydı.* Fakat bu "töre ölçütsel çatışma" ya da bu töreye aykırı davranışlar aslında Levililerin cinsel gelenekleri gibi görünmektedir. Bu duruma göre bir yandan İbrani kavimlerin arasında çocukların babalarının kimliği önemsizken (böylelikle anayanlı soy kalıplarının devam ederken) diğer yandan kendi kalıplarının devamı ve kabulünü sağlamak için eski olanı yok etmeleri gerekiyordu (Stone, 2000).

4.Sonuç

Bu yazıda aktarılan kısa tarihi bilgiler ile kadınların Ana soylu düzenden Ata soylu düzenine geçilmesiyle birlikte itibar kaybı yaşamasını, tarım düzeni süreci ile kadın-erkek eşitliğinin kaybı (önceki dönemde görev dağılımının daha eşitlikçi olduğu düşünülmektedir) anlatılmaya çalışılmıştır. Fiziksel gücün hayatta kalma yetisinin yerine geçmesiyle birlikte kadın güç dengesi açısından kaybeden taraf olmaya başlamıştır. Kadının alınıp satılan nesneye dönüşmesi ve ikincil statüye konulması, çoğu zaman insan dışı varlık olarak görülmesi (fazla kaynak mevcut değildir) yaklaşık 6000-8000 yıllık bir sürenin sonunda ancak Aydınlanma Dönemi ile son bulduğunu söylemek gerekir. Yaklaşık 250 yıl önce başlayan kadının mücadelesi hala devam etmektedir, bu mücadelenin bir parçası olması için de bu karanlıkta kalan kadınların tarihine bakılması gerekmektedir. Nasıl "erkeklik inşası" söz konusu olmuşsa kadının "inşası" olarak farklı kadın imgelerin arasında hem en fazla telaffuz edilen hem de karanlıkta bırakılmaya çalışılan bu kadınlar en fazla acı çeken taraf olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

- Aksan, Y. (2017). Ortaçağ Avrupa'sında Fahişelik. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Cilt4*, Sayı 2,95-111.
- Aksan, Y. (2013).1450-1750 Yılları Arasında Avrupa' da Cadılık, *Tarih İncelemeleri Dergisi XXVIII / 2*, 351-368.
- Agacinski, S & Heritier, F. & Bacharan, N. & Perrot, M. (2012). *Kadınların En Güzel Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bataille, G. (1997). *Eros'un Gözyaşları*. İstanbul: Göçebe Yayınları.
- Berkowitz, E. (2013). *Seks ve Ceza. Arzuyu Yargılamanın Dört Bin Yıllık Tarihi*. İstanbul: Kolektif Kitap.
- Berktaş, F. (1995). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın. Hıristiyanlık ve İslamiyet'te Kadının Statüsü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*, İstanbul.
- Bottéro , J. (1992). "Her Şey Babil'de Başladı". George Duby, Batı'da Aşk ve Cinsellik, İstanbul.
- Dolby, K. (2014). *Bir Nefeste Cinsellik Tarihi*, İstanbul.
- Dolby, G. & Perrot, M. (1992). *Kadınların Tarihi 1 (Ana Tanrıçadan Hıristiyan Azizlere)* İstanbul: İşbankası Yayınları.
- Foucault, M. (2015). *Cinselliğin Tarihi*, İstanbul: Ayrıntı.
- Hergemöller, B.-U. (Edit.) (2001). *Randgruppen der spätmittelalterlichen Gesellschaft*. Warendorf.
- Leben-im Mittelalter, 2014.(25.06.2023 tarihinde <https://www.leben-im-mittelalter.net/alltag-im-mittelalter/liebe/sexualitaet/prostitution.html> adresinden alınmıştır.)
- Messerschmidt, J.- W. (2019). *Hegemonik Erkeklik. Formülasyon, Yeniden Formülasyon ve Genişleme*. İstanbul:Özyeğin Üniversitesi Yayınları.
- Paris, G. (2013). *Cinselliğin Önemi (Çev. Zeynep Hürmüz)* İstanbul: Ayrıntı.
- Pektaş, E. (2017). *Cinsellik, Şiddet, Emek. Toplumsal Cinsiyetin Anahtar Kavramları*. İstanbul: İleri Kitaplığı Yayınevi.
- Reinsberg, C. (1989). *Ehe, Hetärentum und Knabenliebe im antiken Griechenland*, Münih.
- Roberts, N. (1998). *Batı Tarihinde Fahişeler*, İstanbul: Sabah Kitapları.
- Schmitter, R. (2013). 25.06.2023 tarihinde <http://www.bpb.de/apuz/155369/prostitution-das-aelteste-gewerbe-der-welt?p=all> adresinden alınmıştır.)
- Schuster, P. (1992). *Das Frauenhaus*. Paderborn.
- Stone, M. (2000). *Tanrılar Kadınken*, Payer Yayınları.
- Şahin, N. (2013). *Antik Dönemde Anadolu'da Kadın*, İzmir.
- Tannahill, R. (2003). *Tarihte Cinsellik*. Ankara: Dost.
- Wiesner-Hanks, M. E. (2020). *Tarihte Toplumsal Cinsiyet*, çev. Meral Çiyan Şenerdi, İş Bankası, İstanbul.

Yıldırım Koyuncu, N. (2015). *Karşılıkların İmhası*. Kadın, Beden, Edebiyat. İzmir.

Makale Bilgi Formu
Yazar(lar)ın Katkıları: Makale tek yazarlıdır. .
Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir
Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kar amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.
Etik Onay ve Katılımcı Rızası: “Eril Gücün Kadın Bedeni Üzerindeki Tahakkümü” başlıklı çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir. Yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu, toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmadığı yazar tarafından beyan edilmiştir.
Not: Bu makale iThenticate sistemi tarafından taranmıştır.